

Вивчення господарського ладу тієї чи іншої країни неминуче ставить перед дослідником питання: кому належить економічна влада, хто розпоряджається суспільним багатством. Суть цієї влади полягає в характері привласнення засобів виробництва і його результатів. Тому, щоб з'ясувати природу та економічну структуру того чи іншого суспільства, необхідно передусім розкрити зміст існуючої системи відносин власності. Відносини власності виникають між людьми з приводу привласнення матеріальних і духовних благ. Привласнення означає відношення людей до певних речей, як до своїх.

Література

1. Амбросов В. Я. Наукові положення вдосконалення економічного і господарського механізмів розвитку сільського господарства / В. Я. Амбросов, Т. Г. Маренич // Економіка АПК. – 2005. – № 10. – С. 14–19.
2. Здоровик В. К. Формування господарського механізму регулювання аграрних відносин / В. К. Здоровик, А. О. Линдюк // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 42–46.
3. Костирко Л. А. Стратегія фінансово-економічної діяльності господарського суб'єкта: методологія і організація / Костирко Л. А. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2002. – 560 с.

УДК 364.254:332.12

Г. О. Обиход

Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТЕХНОГЕННИХ АВАРІЙ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ БЕЗПЕКИ НА ПНО МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті зроблений аналіз сучасного стану потенційно небезпечних об'єктів, які зосереджені на території Миколаївської області. Вони становлять виробничий потенціал регіону, забезпечують зростання виробництва й зайнятість населення. Однак містять у собі й певну техногенну загрозу: більшість із них є носіями небезпечних уражаючих факторів для населення (радіоактивних, хімічних, вибухових, пожежних і т.д.). Виявлена пряма залежність між динамікою техногенних надзвичайних ситуацій регіону, діяльністю ПНО й амортизацією основних фондів підприємств. Аналізуються основні напрями роботи з метою поліпшення ситуації.

Ключові слова: промисловість, потенційно небезпечний об'єкт, загрозливий фактор, основні фонди, безпека.

В статье произведен анализ современного состояния потенциально опасных объектов, которые сосредоточены на территории Николаевской области. Они составляют производственный потенциал региона, обеспечивают рост производства и занятость населения. Однако заключают в себе и определенную техногенную

угрозу: большинство из них является носителями опасных поражающих факторов для населения (радиоактивных, химических, взрывных, пожарных и т.д.). Установлена прямая зависимость между динамикой техногенных чрезвычайных ситуаций региона, деятельностью ПНО и амортизацией основных фондов предприятий. Анализируются основные направления работы с целью улучшения ситуации.

Ключевые слова: промышленность, потенциально опасный объект, поражающий фактор, основные фонды, безопасность.

In the article is made an analysis of the modern state potentially of dangerous objects which are concentrated on territory of the Nikolaevskiy region. They make production potential of region, provide growth of production and employment of population. However, contain and certain tekhnogennuyu threat: majority from them is the transmitters of dangerous striking factors for a population (radio-active, chemical, explosions, firemen and etc). Direct dependence is set between the dynamics of tekhnogennykh extraordinary situations of region, activity of PDO and depreciation of capital assets of enterprises. Basic work which is inculcated with the purpose of improvement with a matter of improvement of situation.

Key words: industry, potentially dangerous object, striking factor, capital assets, safety.

Господарський комплекс України має регіональні диспропорції в розміщенні виробництва, розселенні населення, екологічному стані територій. При цьому потенційно небезпечні виробництва складають галузі, що є базовими для країни, а їхня висока трудомісткість – передумова міцного зв'язку із системою розселення населення [1, 2].

Проблеми високої концентрації в густо заселених районах промислового виробництва, потенційно небезпечних об'єктів як їх складової та негативний вплив останніх на довкілля аналізуються в роботах Б. М. Данилишина, Д. Джонса, С. І. Дорогунцова, А. Б. Качинського, А. М. Федорищевої, А. В. Степаненка, В. Я. Шевчука. Актуальними залишаються питання посилення тиску ПНО на навколишнє середовище внаслідок активізації економічного розвитку держави; нарощування темпів зовнішнього інвестування добувних та переробних підприємств у регіонах, багатих на корисні копалини, або таких, що мають виробничий потенціал; ефективного залучення місцевих трудових ресурсів тощо.

На території Миколаївщини у зв'язку з нарощуванням промислового потенціалу кількість потенційно небезпечних об'єктів (ПНО) постійно зростала (на 14% лише протягом 2005–2007 рр.). Згідно з даними Державного реєстру, за станом на кінець 2008 року на території області функціонувало 514 паспортизованих ПНО (рис. 1) [3].

Значна частка застарілих технологій і обладнання на цих підприємствах (ступінь зносу основних фондів 2007 р. становив 47,4%), низькі темпи їх модернізації та оновлення підвищують ризик виникнення техногенних катастроф.

Згідно з даними МНС, протягом останніх 10 років Миколаївська область займала досить високі позиції за рівнем катастрофічності техносфери: кількість зареєстрованих техногенних надзвичайних ситуацій за період 1998–2008 рр. становила 101 НС [3]. За рівнем техногенної небезпеки Миколаївщина належить до

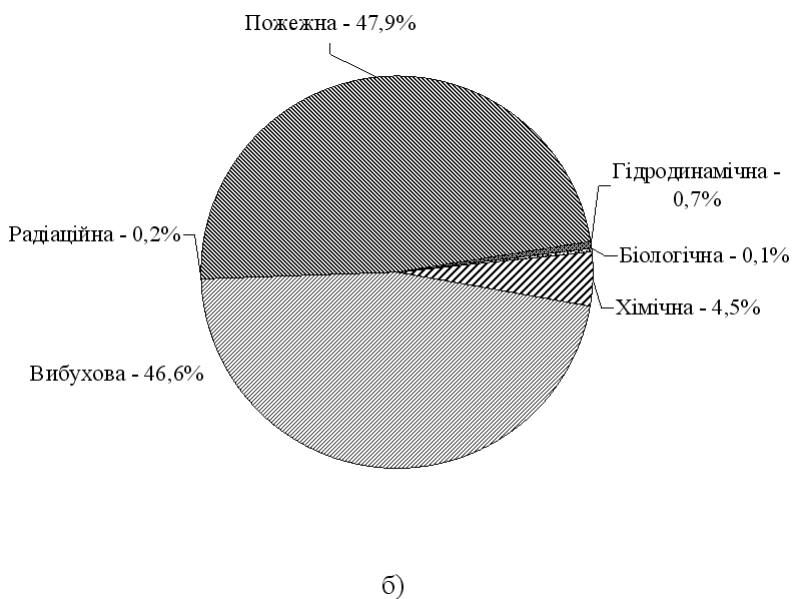
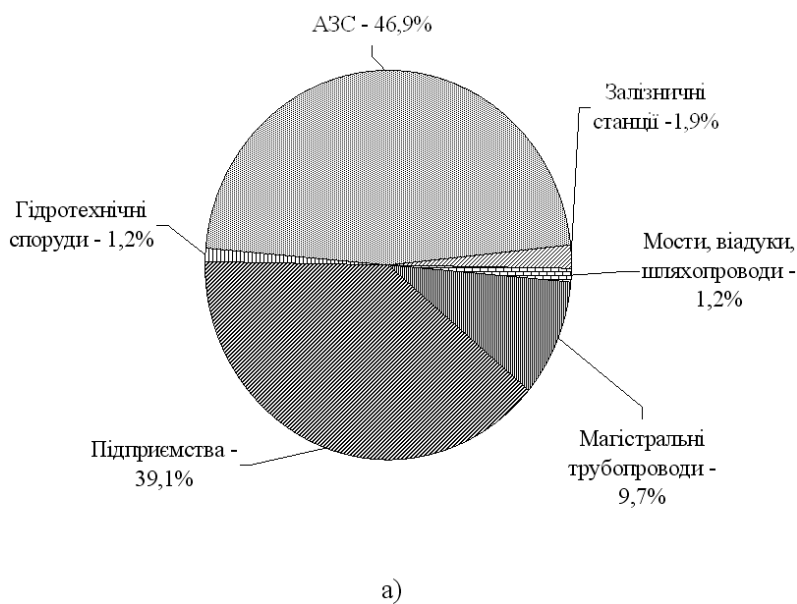

Рисунок 1. Структура паспортизованих потенційно небезпечних об'єктів Миколаївської області за видами об'єктів небезпек (а) і видами небезпек (б) на кінець 2008 року

нестабільних регіонів. Зокрема, на її території розміщені та функціонують небезпечні об'єкти (території), становище яких потребує вирішення екологічних проблем, пов'язаних з безпекою для населення. Серед них – I група ризику – виділяється Ташлицька ГАЕС ВП “ЮУАЕС” м. Южноукраїнськ, де підземні водоводи загальною протяжністю близько 1,5 км за станом на 2007 р. перебували в тимчасово закріпленому стані вже понад 12 років. Унаслідок цього в бетонній обробці з'явилися щілини, наявна фільтрація ґрунтових вод, відшарування і виломи породи із стін підземних виробок; у місцях сполучення горизонтальних і похилих водоводів спостерігаються обвали. До II групи ризику відносяться шахтні пускові установки БРК у Первомайському (СП №91 – с. Чаусове-2, СП №92 – с. Кам'яна Балка) та Кривоозерському районах (СП №97 біля смт Криве Озеро, СП №910 – с. Секретарка). Залишки обладнання БРК несанкціоновано демонтуються населенням та при подальшому використанні можуть становити хімічну небезпеку для навколишнього середовища [4].

Як різновиди техногенної безпеки в області з різною інтенсивністю діють радіаційна, хімічна, пожежовибухова та гідродинамічна безпеки, безпеки на транспорті та об'єктах комунального господарства. Підвищену радіаційну небезпеку становить Южноукраїнська АЕС. Проммайданчик АЕС розташований за 112 км від м. Миколаїв та за 2,5 км від м. Южноукраїнськ. З огляду на відносну зношеність устаткування АЕС зафіксовано 10–15 технологічних зупинок на рік, пов'язаних із ремонтом. При можливій аварії із виходом до 5% радіонуклідів за межі санітарно-захисної зони і позначення зони “А” буде уражено 423 км² території, 23 населені пункти та 58 тис. чол.; при виході 50% радіонуклідів за швидкості вітру 2 м/сек. утворяться зони: небезпечного радіоактивного забруднення В – площею 7,45 км²; сильного радіоактивного забруднення Б – 59,8 км²; помірного радіоактивного забруднення А – 2380 км². У 2006 році на Южноукраїнській АЕС виникло 5 НС, що стали причиною відключенням енергоблоків від об'єднаної енергосистеми України. Значну радіаційну небезпеку становлять також ДІВ та ПІВ (нараховується більше як 100 об'єктів) [4].

Хімічна безпека області обумовлюється 42 хімічно небезпечними об'єктами (ХНО), які у своїй виробничій діяльності використовують хімічно небезпечні речовини (ХНР): 84,0 т хлору, 999,0 т аміаку та 2,0 т інших небезпечних речовин. Також територією проходить траса аміакопроводу “Тольятті–Одеса” протяжністю 166 км, де одночасно може знаходитися до 9120,0 тонн аміаку. Всього в зоні хімічного зараження можуть потрапити більше як 225 населених пунктів, окремо в зоні зараження при аварії на аміакопроводі – відповідно 221 населений пункт з кількістю населення близько 141,9 тис., або 11,7% від населення області. Із 42 хімічно небезпечних об'єктів 5 відносяться до IV ступеня безпеки, 24 – до III, 10 – до II, 4 об'єкти – до I ступеня. Загалом класифіковано 8 хімічно небезпечних адміністративно територіальних одиниць. Усі АТО мають III ступінь хімічної безпеки. Територія Миколаївщини, згідно з даними МНС, належить до IV ступеня хімічної безпеки.

До вибухопожежонебезпечних відноситься 94,0% об'єктів, що розташовані в області. Вони зберігають 64,2 тис. т небезпечних речовин. У зоні можливої безпеки мешкає 5,74 тис. чол. Серед вибухонебезпечних об'єктів вирізняються газо- та нафтопроводи: магістральний газопровід “Південний” (АТ “Харківтрансгаз”) довжиною 198 км; газопровід “Харківтрансгаз” – 198 км; нафтопровід Снігурівка–

Одеса – 119 км; нафтопровід Кременчук – Херсон – 96 км. За таких умов 2006 р. на території області зареєстрували 1577 пожеж, унаслідок яких загинуло понад 110 чоловік. Оцінка щорічного ризику для людини загинути від пожежі становить $9.7 \cdot 10^{-2}$, що значно вище від середнього показника в Україні ($8,6 \cdot 10^{-2}$) [4].

Основну гідродинамічну небезпеку в області створюють 44 водосховища з об'ємом більше як 10 тис. м³. Найбільші з них: Ташлицьке – 86 млн. м³; Олександрівське – 16,7 млн. м³; Софіївське – 36,0 млн. м³ та малі водосховища на річках Березань, Мертводод та інші. Руйнування гребель, розміщених у верхів'ях річок та балок, може призвести до переповнення водосховищ, розташованих нижче по руслах, та руйнування захисних дамб. У зону катастрофічного затоплення при цьому потрапляють 33 населені пункти з населенням 9234 чол. На черзі введення в експлуатацію Ташлицької ГАЕС. Згідно з проектом передбачається додаткове заповнення Олександрівського водосховища. А це затоплення близько 27,7 га земель об'єкта природно-заповідного фонду регіонального ландшафтної парку “Гранітно-степове Побужжя”. Затоплення частини земель ландшафтної парку негативно вплине на місцеву флору та фауну, у складі якої 100 видів, занесених до Червоної книги України.

Рівень безпеки на транспорті визначається функціонуванням ділянки залізниць 776 км з інтенсивним рухом як пасажирських, так і вантажних потягів, якими перевозять вибухонебезпечні та отруйні речовини різних найменувань; ділянки автомобільних напрямків, по яких перевозять автотранспортом небезпечні вантажі різних найменувань; ділянки нафто-, газо-, аміакопроводів. На дорогах області 2008 р. зареєстровано 1012 дорожньо-транспортних пригод, у результаті яких загинуло 202, поранено 1215 чол. [3]. Основними причинами ДТП залишаються: перевищення швидкості руху, виїзд на смугу зустрічного руху, недотримання дистанції, порушення правил переїзду перехрест'я і переходу вулиць, низька технічна підготовка автомобілів і автобусів, тривалий термін їх експлуатації, свідоме допущення перевантаження автобусів пасажирами.

Внаслідок значної фізичної та моральної зношеності обладнання на об'єктах комунально-господарського комплексу області існує великий ризик виникнення НС. До потенційно небезпечних об'єктів комунального господарства, аварії на яких становлять загрозу життєдіяльності населення та довкіллю, відносяться: 11 комплексів водопідготовки питного водопостачання; 11 каналізаційних ОС, що працюють з перевантаженням на 20–30%; 61 каналізаційна насосна станція (30% з яких працюють з перевантаженням у форсованому режимі і не забезпечують належного ступеня очищення стічних вод); 1077 км каналізаційних мереж, з яких 386,3 км потребують капітального ремонту, 181 км – повної заміни; 145,2 км аварійних водопровідних мереж та 117 км тепломереж, що перебувають у незадовільному стані. Вода у 204 свердловинах питного водопостачання не відповідає стандартам питної води за показниками загальної жорсткості, вмісту нітратів, хлоридів, сульфатів. Найбільшу потенційну небезпеку для населення області становлять системи каналізації міст Миколаїв, Первомайськ, Вознесенськ, Южноукраїнськ, Снігурівка. Аварії на Миколаївській ТЕЦ, теплових районах та дільницях “Теплокомуненерго”, системах теплопостачання ЖКГ “Екватор”, заводу “Океан”, МГЗ, ЧСЗ, “Комунарпобут” можуть мати масштаби НС регіонального рівня реагування, тому що на тепловій

мережі, як правило, підключено декілька багатоквартирних будинків з кількістю населення понад 300 чоловік.

Крім того, розміщена на території області Южноукраїнська АЕС при викиді до 50% радіоактивних компонентів становить загрозу території Молдови та Румунії загальною площею 4,5 тис. км² і населенню в кількості 450 тис. Можливе хімічне зараження країн ближнього зарубіжжя при аварії на Первомайському ВО "Хімпром".

За таких умов, функціонування господарського комплексу Миколаївщини коефіцієнт ризику катастрофічності ПНО 2008 р. становив $1,6 \cdot 10^{-2}$ (в Україні – $1,2 \cdot 10^{-2}$). Це означає, що небезпека виникнення НС на ПНО в області існує для кожного 76-го об'єкта із загальної кількості.

За станом на кінець 2006 року, під контролем головного управління комісії ТЕБ при облдержадміністрації, для 363 об'єктів були розроблені паспорти безпеки, а для 244 потенційно небезпечних об'єктів складено плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій. Проведено ідентифікацію потенційно небезпечних об'єктів, 217 визначено об'єктами підвищеної небезпеки. Для забезпечення готовності до локалізації, ліквідації аварій та їх наслідків на 38 об'єктах підвищеної небезпеки складено декларації безпеки. Обов'язковому страхуванню цивільної відповідальності за шкоду, яка може бути заподіяна пожежами та аваріями на об'єктах, підлягає 366 потенційно небезпечних об'єктів, з них застраховано 338 (найбільше – м. Южноукраїнськ, Доманівський, Вознесенський, Новобузький та Снігурівський райони, менше – Врадіївський, Очаківський та Єланецький райони.)

З метою визначення найбільш небезпечних об'єктів і територій 2007 року складено паспорт ризику виникнення надзвичайних ситуацій області, розроблено і поступово реалізувався План першочергових заходів, спрямованих на ефективну реалізацію державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. На виконання запобіжних заходів сплановано виконання робіт на загальну суму 35 млн. 123 тис. грн., профінансовано та освоєно 27 млн. 928 тис. грн. (80%).

Актуальними у сфері безпечної експлуатації ПНО на території області залишаються питання: розробки (уточнення) Переліку потенційно небезпечних об'єктів і територій щодо ризику виникнення надзвичайних ситуацій; уточнення прогностичних даних щодо ризиків виникнення надзвичайних ситуацій на потенційно небезпечних об'єктах і територіях; визначення переліку об'єктів підвищеної небезпеки, а також таких, що потребують невідкладних профілактичних заходів; розробка Декларації безпеки об'єктів підвищеної небезпеки, розробка і погодження Плану локалізації та ліквідації аварій для кожного об'єкта підвищеної небезпеки (план погоджує відповідний територіальний орган з питань НС та ЦЗН); розробка Регіональної програми модернізації (ліквідації) аварійно-небезпечних будівель і споруд; забезпечення безаварійної експлуатації гідротехнічних споруд, водосховищ, водозабірних і очисних споруд; підвищення рівня готовності щодо забезпечення сталої роботи систем тепло-, газо-, електро- та водозабезпечення в зимовий період та при несприятливих погодних умовах; створення необхідного резерву матеріально-технічних засобів для проведення першочергових (невідкладних) робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, життєзабезпечення постраждалого населення та інше.

Література

1. Закон України “Про об’єкти підвищеної небезпеки” від 18 січня 2001 р. № 2245-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 7. – С. 96–98.
2. Требования по предупреждению чрезвычайных ситуаций на потенциально опасных объектах и объектах жизнеобеспечения // Гражданская защита. – 2003. – № 9. – С. 25–34.
3. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2008 році / Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/content/annual_report_2008.html.
4. Оцінка техніко-економічного стану об’єктів інфраструктури та виробничих фондів України: [монографія] / [Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, М. Х. Корецький, О. І. Дацій]. – Донецьк, ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2008. – 375 с.
5. Регионы Украины: проблемы та пріоритети соціально-економічного розвитку: [монографія] / [за ред. З. С. Варналія]. – К.: Знання України, 2005. – 498 с.

УДК 339.13.025.2

Ю. В. Гусев
Університет економіки і права “Крок”

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ФРАНЧАЙЗИНГУ

У статті проаналізовано етапи які потрібно пройти підприємству для поступового переходу від концепції розвитку франчайзингу до конкретних організаційно-технічних заходів. На базі цього аналізу розроблено методику вибору стратегії розвитку підприємств на засадах франчайзингу.

Ключові слова: франчайзинг, стратегія, інвестування

В статье проанализировано этапы, которые нужно пройти предприятию для постепенного перехода от концепции развития франчайзинга к конкретным организационно-техническим мерам. На базе этого анализа разработана методика выбора стратегии развития предприятий на началах франчайзинга.

Ключевые слова: франчайзинг, стратегия, инвестирование.

In this article analyzed stages, which enterprises have to go through for transferring from franchising development concept to concrete technical-organizational measures. On this analysis based the method of the enterpriser’s franchising development strategy choosing.

Keywords: franchising, strategy, investment.

Гіпотеза нашого дослідження полягає в тому, що франчайзинг є інструментом досягнення стратегічної мети, тобто реалізації обраної стратегії. Але використання